

תאריך עדכון: 07.06.2021

שם מחלקה: תלמוד

שם ומספר הקורס: עולם בית-הכנסת

09-1634-01

שם הקורס באנגלית: The World of the Synagogue

שם המרצה: ד"ר אהרן ארנד

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ס

סמסטר: ב'

שנת לימודים: תשפ"ב

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

הכרת התפתחות מוסד בית הכנסת בישראל על הלכותיו ומנהגיו. התלמיד יכיר את עולם בית הכנסת, ואת יחסה של הספרות הרבנית לנושאים מגוונים הקשורים במוסד עתיק זה. התלמיד ייחשף לעולם המחקר סביב בית הכנסת.

תוצרי למידה:

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

בקורס זה נציג לתלמיד את עולם בית הכנסת: הסידורים, הלכות המבנה עצמו והלכות המתפללים. הנושאים המרכזיים שידונו: תולדות הסידורים, בית הכנסת ותפקידיו, התנהגות בבית הכנסת, בעלי התפקידים בבית הכנסת, נשים בעולם בית הכנסת.

מהלך השיעורים:

השיעורים הם פרונטאליים, וכוללים דיון וניתוח משותף של מגוון מקורות המצויים בחוברת שבידי הסטודנטים. בחלק מהשיעורים תשולב מצגת עשירה המתארת את עולם בית הכנסת מהעת העתיקה ועד ימינו.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1-3	תולדות הסידורים מתקופת הגאונים ועד ימינו	מקורות 1, 5, 9, 11	
4	נוסח התפילה	11, 8, 5, 1	
5	תפילה במניין	מקור 5	
6-7	בתי הכנסת לאורך הדורות	מקורות 3-5, 7, 10, 14-12	
8	תפילה בבית הכנסת	מקורות 5, 12, 14	
9	נשים בעולם בית הכנסת	מקורות 5, 6, 15	
10	הבימה	מקורות 5, 14	
11	מקום התפילה	מקור 5	
12	תקנות בתי הכנסת	מקור 6	
13	בעלי התפקידים בבית הכנסת	מקורות 2, 5, 14	
14	תפילה לשלום המלכות והמדינה	מקור 5	

ג. דרישות קדם:

הכרת עולם בית הכנסת וסידור התפילה, יכולת קריאה בספרות התורה שבעל פה

ד. חובות / דרישות / מטלות:

השתתפות בשיעורים, הבאת חוברת הקורס להרצאות. תלמיד שלא ישתתף ברוב השיעורים לא יוכל לגשת לבחינה שבסופו.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

עמידה במבחן על כל החומר הנלמד במהלך הקורס ועל מאמרי החובה. הבחינה תהווה 100% מהציון הסופי של הקורס.

ו. ביבליוגרפיה:

חובה :

1. י' תבורי, 'התפילה ביוכל הראשון של מדינת ישראל', חקר התורה שבעל פה בחמישים שנות המדינה (בעריכת צ"א שטיינפלד), ירושלים תשס"ב, עמ' 67-84

2. מ' ברויאר, 'שליח הציבור באשכנז של ימי הביניים', דוכן, ט (תשל"ב), עמ' 13-25
3. ע' פליישר, 'שבעים שנה לבית הכנסת "ישרון"', דרך אגדה, ט (תשס"ו), עמ' 77-82

רשות:

4. א' אופנהיימר (עורך), בתי כנסת עתיקים, ירושלים תשמ"ח
5. י"מ אלבוגן, התפילה בישראל בהתפתחותה ההיסטורית, תל אביב תשל"ב
6. א' ארנד, 'תקנות בתי הכנסת בדורות האחרונים', כנישתא, ג (תשס"ז), עמ' מא-עז
7. ז' גוטהולד, 'הלכה ומנהגים בבנין ובתכנון של בתי הכנסת בארץ', ושכנתי בתוכם (בעריכת ד' קסוטו), ירושלים תשכ"ח, עמ' 20-49
8. נ' וידר, התגבשות נוסח התפילה במזרח במערב, ירושלים תשנ"ח, עמ' 55-99
9. מ' חלמיש, הקבלה בתפילה בהלכה ובמנהג, ירושלים תש"ס, עמ' 21-44
10. י"ז כהנא, 'אמנות בתי הכנסת בהלכה', מחקרים בספרות התשובות, ירושלים תשל"ג, עמ' 294-349
11. ע' פליישר, תפילות הקבע בהתהוותן ובהתגבשותן, ירושלים תשע"ב
12. ב' פש, 'בית הכנסת בראי הקבלה: רעיונות ומנהגים', בית הכנסת (בעריכת א' בירנבוים), ירושלים תש"ס, עמ' 266-328
13. ר' קראוטהמר, בתי הכנסת בימי הביניים, ירושלים תשנ"ד
14. ש' קרויס, קורות בתי התפילה בישראל, ניו יורק תשט"ו
15. ד' שפרבר, דרכה של הלכה: קריאת נשים בתורה, ירושלים תשס"ז